

UN SIMPLU REGISTRU DE VIZITATORI

Ioan Opreș

Opiniile, criticile și laudele la adresa unui muzeu ne pun la dispoziție un mod de a înțelege psihologia vizitatorilor, de a le cunoaște preferințele și felul în care aceștia concep muzeul.

Desprinsă dintr-o veche practică, în orice muzeu ar trebui să existe o *carte de impresii*. De aceea, o asemenea "Carte", denumită *Registrul de vizitatori al Muzeului Comisiunii Monumentelor Istorice*, un tipizat introdus în practica muzeografică din anii interbelici, conține informații culturale deosebit de prețioase. În cuprinsul ei, regăsim nume celebre sau simpli vizitatori, semnați și consemnând aprecieri la adresa muzeului și exponatelor sale. Unii, cei mai mulți, erau români, alții străini ajunși la București și dornici să cunoască, prin muzee, ceva despre cultura, arta și natura spirituală a țării și locuitorilor ei. Registrul, păstrat în Arhivă¹, cuprinde evidențele vizitatorilor între luna iunie 1937 și 28 august 1938.

Colecțiile Comisiunii Monumentelor Istorice (CMI) s-au constituit treptat, fiind inaugurate ca *Muzeu de Artă Religioasă* la 23 noiembrie 1909, și prezentate în palatul Kretzulescu. Ele s-au dezvoltat prin preluări de bunuri culturale – artistice de la biserici și mănăstiri, motivate atât de condițiile improprii în care acestea erau păstrate, cât și de substanțiale fonduri cu care Comisiunea susținea restaurarea unor monumente de cult. În 1945, când acestea au fost preluate de către Muzeul Național de Artă, întrunea 326 de lucrări, figurând între ele numeroase piese cu valoare excepțională².

Expunerea acestor colecții s-a făcut sub îndrumarea lui Nicolae Iorga, o vreme de ele răspunzând Virgil Drăghicescu, apoi Victor Brătulescu; în calitate de secretar al Comisiunii, acesta din urmă a fost și directorul Muzeului acesteia.

Să urmărim, cronologic, filele *Registrului*. La 11 iunie 1937 muzeul era vizitat de C.R. Durand (Paris), însoțit și de pictorul restaurator D. Noroce; nu era prima vizită a francezului în România. La 16 iunie în muzeu a fost sculptorița Milița Petrașcu, cercetând, desigur, colecțiile de artă veche, și stăruind asupra pietrelor votive, a celor tombale și sculpturii medievale. La 22 iunie scriptele rețin vizitarea muzeului de către istoricul de artă Gabriela Bordenache și un ceylonez,

¹ În Arhivele Naționale, Filiala București, fond CMI, dosar 224/ 1937 – 1938.

² Cf. proces – verbal de predare a colecțiilor CMI și primirea lor de către Direcția Muzeului de Artă Națională Carol I, în urma deciziei Ministerului Artelor, în loc. cit., dosar 271/1945, f. 1 – 5.

E.H.G. La Brooy. La 6 iunie Eliska Holer din Cehoslovacia, iar la 12 iunie Maria Adelaide Ridolfi din Roma s-au delectat într-o vizită la muzeu. Un veteran al războiului din 1877, Ion Istrati, a vizitat muzeul la 16 iulie, iar peste 4 zile, găsim între vizitatori trei cetățeni americani: Mary Eloise Bradshaw din New York și Genéviève Mc Nelly din Philadelphia și Juliet Thompson, tot din New York. În aceeași zi de 20 iulie o cunoscută artistă, Magdalena Rădulescu, a trecut și ea pe la muzen.

Învățătorul Iuga Gheorghe din Săliștea de Sus (jud. Maramureș), venit la București cu alte treburi, a ținut să viziteze muzeul la 22 iulie. Apoi, în 25 iulie, Colette și Pierre Robelin, din Paris, au făcut o vizită, însoțiți, se pare, de Maria Bardossy³. Un vizitator din Albești (jud. Constanța), pe nume Iordan Bivolaru, apare semnat în Registrul pe data de 26 iulie, iar preotul Ion P. Rădulescu din Spineni (jud. Olt), la 27 iulie; un alt învățător, Aug. Crișan din Bucium (jud. Sălaj) a fost oaspetele muzeului la 29 iulie. După vizitare colecțiilor, la 1 august, avocatul Nicolae Dumitrescu din București a ținut să noteze: "Încă o piatră la opera gigantului Iorga", aserțiune care era pe deplin justificată. Un cunoscut colecționar din Caracal – căruia i se datorează îmbogățirea mai multor muzee –, Ilie Constantinescu, a vizitat muzeul la 3 august, iar A.I. Lupescu de la Opera Română, la 8 august. Un pictor bisericesc, Marin Antonescu, a studiat (la 15 august) desigur frescele și icoanele expuse, iar John Perret, cetățean englez, și-a cheltuit câteva ore în expoziție la 17 august. Peste două zile, între alții, apare numele lui Edna Peterson, universitar american din New York, ajunsă în capitală cu un "University Travel Group".

Pe 22 august, o altă artistă, legată profund de izvoarele iconografiei creștine, Olga Greceanu, a trecut prin sălile expoziției; la fel și un german din Eisen, pe nume Peter Wirth. O învățătoare din Curtea de Argeș, Paulina I. Georgescu a trecut pe la muzeu, în 25 august, iar doi cunoscuți muzeografi, clujenii Romulus Vuia și Anghel Doxan, în 6 septembrie. Peste o zi, Koloman Sándor din Budapesta și Bianca Mercalli din Roma figurează între vizitatori, iar la 10 septembrie *Registrul* conservă semnăturile lui Mabel și Gheorghe Nandriș. La 27 septembrie, episcopul Sava și arhimandritul Teofan, însoțiți de secretarul general de la Culte, P. Partenie, au vizitat și ei muzeul. Baronul Ch. De Jroedel și generalul Bălăcescu au trecut pragul așezământului la 30 septembrie, iar la 9 octombrie, Margueritte Volinsky din Viena. Deputatul de Rădăuți, Tudose George, a vizitat și el colecțiile la 27 octombrie, iar M.R. Berg din Tel Aviv la 14 noiembrie. Pe 28 noiembrie clasele a VI și a VII-a a Liceului "Aurel Vlaicu" au fost la acest muzeu, peste două zile între vizitatorii figurând pictorul D. Ghiață – Colibași. De la Londra, N. Alby Victor John Oliver a cercetat sălile muzeale pe 5 decembrie, iar la 10 decembrie 1937 în registrul găsim numele preotului Ioan Velțan din Chinchiş (jud. Târnava Mică). De Sfântu Ioan, la 7 ianuarie 1938, între vizitatorii muzeului

³ Probabil este vorba despre sibianca cu acest nume, fosta soție a lui Victor Deleu.

figurează restauratorul – argintar Gh. Teişanu. Căuta, probabil, surse de inspirație și modele tehnice în arta veche. La 21 ianuarie, N. I. Adameșteanu, unul din feciorii învățătorului de la Toporu (jud. Teleorman). Apoi îl găsim în postura de vizitator pe diplomatul avrigean, Vasile Stoica, (în 29 ianuarie 1938)⁴, la fel pictorul Paul Popescu (30 ianuarie), sculptorița Eugenia Dulgher, pictorița Alice Bobulescu și arhitectul Toma Socolescu (31 ianuarie).

Pe 3 februarie Mihai Veceleanu, cavaler al Ordinului Coroana României, a ținut să viziteze colecțiile. Alți artiști: Ioan Grosu, sculptor (în 10 februarie), Constantin Cristea, sculptor și pictor (în 21 februarie) se adaugă celor de mai sus. Tocmai din Socodor (jud. Arad), Dim. Comșa a venit la acest muzeu (în 27 martie), iar profesorul René Maunier din Paris (3 aprilie); la 27 aprilie muzeul a fost vizitat de elevii Școalei Normale “Ioța Ileana” din Șimleul Silvaniei, în ziua următoare de cei de la liceele “Ioan Vodă” și “Iulia Hașdeu” din Cahul, iar în 29 aprilie, de cei de la clasele Gimnaziului de Fete din Dej. În aceste zile a fost mare afluență de școlari, în capitală având loc reuniunea “Tinerimii Române”. Între elevii altor licee, care-au fost aduși la muzeu de profesorii lor au mai figurat: cei de la Liceul “Doamna Maria” – Suceava, Liceul Industrial de Fete Satu Mare, Liceul de Băieți Tighina, Gimnaziul de Fete Bistrița, Liceul “Gr. Ghica”, Școala Normală “Iosif Vulcan” Oradea, Liceul Comercial Lugoj, Liceul “Petru Rareș” Piatra Neamț. Cercetând cu mult interes valorile expuse, după o vizită făcută în muzeu la 8 mai, avocatul David Zaiahuan ținea să scrie: “Frumusețea lucrărilor și tema ce o ascund cer explicații. Ar fi bine să se indice unde se pot găsi lămuriri mai ample în legătură cu cele vizitate. Voi căuta tot aici indicațiile”. Observațiilor pertinente nu li se putea reproșa nimic, dar nici oferi un set de materiale documentare (catalog, pliante, cărți poștale, etc.) vizitatorilor interesați.

Pe 10 mai, bănățeanul Sever Bocu s-a regalat în atmosfera muzeală, iar pe 18 mai evidențele păstrează – între alți vizitatori – numele baronului George Löwendal.

Venită din capitala Angliei, Hilda Briggs a vizitat muzeul la 19 mai, iar un teolog din Caransebeș, Ilie Câmpeanu, la 21 mai; tot atunci sălile au fost pline cu elevii de la Liceul “Avram Iancu” din Brad, Liceul “Barbu Știrbey” din Câmpina. Pe 24 mai T. Ionescu, președintele Uniunii Generale a Meseriașilor din România, i-a fost vizitator, iar la 29 mai, profesorul Anton Dimitriu cu ministrul plenipotențiar I. Văideanu. Un grup de intelectuali fruntași – între ei sculptorul Severin, Paul Gillis din Bruxelles și N. Ghika – Budești – și-au odihnit privirile pe valorile muzeului, la 2 iunie, odată cu elevele de la Liceul Industrial “Tudosca Doamnei”, conduși de profesoara Zoe Cuclin. Peste două zile, alte eleve de la Școala Comunală “Doamna Stanca” din Capitală, cu profesoarele lor, Hortensia Dumitrescu și Cornelia Cristescu, au făcut lecția de istorie în muzeu. În 8 iunie țărănul Iova Lazăr din Ticvanul Mare (jud. Caraș – Severin) și-a întretăiat pași cu

⁴ Pe atunci ambasador la Riga.

profesorul universitar Șerban Ionescu, din București, veniți amândoi din imbold cultural. Pe 9 iunie muzeul a fost vizitat de președinta Miciei Antante a Femeilor, C.I. Malinshe, iar pe 12 iunie de ardeleanul I. Boroneanț. La 13 iunie, clasa a VIII – a a Institutului “Boteanu” din București a urmărit, în muzeu, lecția profesorului G. Niculescu. Între confracții muzeografi, care au vizitat Muzeul Comisiunii, s-a aflat Al. Bărcăcilă (la 15 iunie), ca și pictorii D. Dimitriu Nicolaide (10 iulie), Paul Molda (15 iulie); Ioan Isac, tot pictor, profesor la Școala Normală din Timișoara (la 20 august) sau Aurel Jiguidi, la 21 august, Petre Comarnescu la 17 august, – însoțind un grup de englezi – și Virgil Vătășianu, la 24 august, au trecut prin sălile sale. La 16 iunie 1938, olandezul R.F. de Beaufort, la 30 iunie, Juliet Thomson din New York, iar la 2 iulie, S. Grieg, conservator al Muzeului de Antichități din Oslo i-au fost oaspeți.

Pe 27 iulie l-a vizitat maica Epsaxia Andronache, iar pe 26 iulie colecțiile au fost admirate de un mare grup de studenți polonezi și cehoslovaci. Mitropolitul Bucovinei Visarion Puiu s-a aflat în muzeu la 22 august, iar 6 zile mai târziu, găsim conservată semnătura studentului teolog, Gavan P.P. Gheorghe, cu rândurile: “Am rețrăit trecutul; am prețuit prezentul și am prevăzut un bun viitor religios”. Un învățător din Pruni, de pe Someș, ne-a lăsat altă impresie: “Am vizitat acest muzeu rămânând adânc impresionat de cele văzute”, notată la 31 iulie. În aceeași zi, muzeul fusese vizitat de pictorul ploieștean Gh. Georgescu, iar la 3 august de sculptorul Nicolae Rădulescu din București, colecționar. La 7 august a fost consemnată vizita lui Ingrid Ross din Helsinki, iar pe 10, a profesorului de arheologie Jonnes Malhran, de la Cairo, și a lui Alfred N. Mosher din Boston (S.U.A.). La 27 august, o învățătoare din Merișani (jud. Argeș), Gh. M. Matei, probabil însoțindu-se cu colege de-ale ei, Xenia Roșca din Bacău, Alexandrina Demetrescu din Tecuci, Oana Hudreș din Storojineț, Aneta Ghineț din Valea Rea (jud. Bacău), toate învățătoare, i-au trecut pragul. Pe 28 august 1938, ultima zi consemnată în *Registru*, între vizitatori erau menționați Carol Reiner și dr. Carmen Moldovan.

Am citit cu emoție paginile vechiului *Registru*, restituind peste șase decenii vizitele unora din semenii noștri în colecțiile unui muzeu care nu mai există, păstrate până astăzi, dar multe încă neexpuse. Nu știm aproape nimic despre sistemul muzeografic utilizat; îl intuim doar ca pe unul capabil de a atrage vizitatori prin valoarea exponatelor. Dar dacă ceva ne-a impresionat – și în acest sens am extras din miile de vizitatori semnați, câteva zeci de nume – este că publicul, deși compozit, reacționa la frumos, la istorie, dorind să se instruiască și să se bucure. Faima colecțiilor Muzeului CMI și locul expunerii lor predisunea la vizitare, neocolindu-l celebrități, dar și oameni obișnuiți. Registrul său de vizitatori devine astfel un document de istorie a muzeografiei, surprinzând deopotrivă gustul artistic și cultural al diferitelor categorii sociale și nevoia de muzeu a acestora.

UN SIMPLE RÉGISTRE DE VISITEURS

- Résumé -

Le Régistre des visiteurs appartient aux instruments d'investigation que consignent l'opinion du public visiteur. Les évaluations aux quelles nous referons ont été faites pour un musée de quelles collections étaient prises en 1948 par le Musée National de l'Art de la Roumanie. Par conséquent, les appréciations concernent une institution disparue dans la forme connue par des gens qui ont noté leurs opinions dans le Régistre du Musée de la Commission des Monuments Historique. Les remarques rendent une page d'histoire de la muséologie roumaine.

Des notables personnalités de pays et de l'étranger ont témoigné de l'intérêt et appréciation pour les anciens objets d'art exposés en musée. En même temps ils ont loué l'effort d'être présenter au public. Un tel patrimoine, premièrement religieux, avait son source dans le travail de recherche aux monuments historiques. Soit decouverts, soit récupérés, les objets ont suscité l'intérêt des nombreux hommes de science, mais également des instituteurs et enseignants.

Près de l'intérêt, des critiques et remarques sont apportées à la manière dans laquelle les objets sont mis en valeur. Le message du Régistre reste clairement: le visiteur même est le grand bénéficiaire et juge aussi des musées. C'est une idée qu'invoque la nécessité d'intelligence et beaucoup d'attention à l'usage des moyens muséotechniques.